

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ինչ որ ընես՝ քեզ կ'ընես :

ԻՅԵՆՈՎ տէվրիշ մը կայ եղեր որ սովորութիւն ըրեր է՝ անդադար աս խօսքս կը զրուցէ թէ Ինչ որ ընես՝ քեզ կ'ընես . աս ըսելով դռնէ դուռ ողորմութիւն կը մուրայ եղեր : () ր մըն ալ կ'երթայ մէկ դուռ մը կը զարնէ , «Տան տիկին , կ'ըսէ , ինչ որ ընես՝ քեզ կ'ընես . բան մը տուր որ ելլեմ երթամ» . կինը կը հանէ կարկանդակ՝ մը կուտայ , տէվրիշն ալ Ինչ որ ընես քեզ կ'ընես կ'ըսէ ու կ'առնու կ'երթայ . բայց կարկանդակին համա ալ բերանը մնալով՝ կը սկսի ամէն օր գալ նոյն խօսքերով բան մուրալ : Եւ ինչ կինը կը ձանձրանայ տէվրիշին ձեռքէն , բայց ինչ ընէ , անիկայ կարկանդակը չառած՝ երթալիք չունի . և որովհետեւ իր որդին ու երիկը պատերազմի գնացած են եղեր , անոնց ողջ առողջ դառնալուն համար ըլլայ ըսելով ամէն անգամ ողորմութիւնը կուտայ եղեր : Երջապէս ճարր կը հատնի , օր մը կարկանդակը շինած ատենը մէջը թոյն կը դնէ որ տէվրիշը ուտէ մեռնի , ինքն ալ ձեռքէն ազատի : Երկրորդ օրը կը տնկուի տէվրիշը , դուռը կը զարնէ , «Տանտիկին , կ'ըսէ , ինչ որ ընես՝ քեզ կ'ընես . քիչ մը բան տուր՝ ելլեմ երթամ» . կինը կը հանէ կուտայ կարկանդակը . տէվրիշն ալ կ'առնու կը դնէ սօսորակն ու կ'երթայ :

Տէվրիշին բնակարանը քաղաքէն դուրս է եղեր . դէպ ի հոն երթալու ատենը՝ պատերազմէն ետ դարձողներէն երկու ձիաւոր ասոր վրայ կը յարձրկին , «Տօպրակիդ մէջ ոսկի կայ ինչ կայ՝ տեսնենք» , կ'ըսեն . — Զէ պարոններ , բան մը չկայ : — Զէ , չըլլար , բաց նայինք» : Եւ բանայ , կը նային որ մէջէն կարկանդակ մը ելաւ , մէկէն կ'առնուն կ'ուտեն , ուրախութեամբ տուն կուգան : Եւ կը մէկալը կ'ելեն ասոնց աչքիլուսի կը վազեն . ասոնք ըսէն նէ՝ քանի կ'երթան կը բռնկին ,

1 Պօղալա :

տակնուվրայ կ'ըլլան , մահուան դուռը կը հասնին : Եւ հարցընեն եկողները թէ «Ի՞նչ հիւանդութիւնը շատոնց է որ ունեցաք : — Զէ , կ'ըսեն , մենք հիւանդութեան երես տեսած չունինք . ողջ առողջ եկանք . միայն թէ քաղաք մօտեցած ատեննիս տէվրիշի մը սօսորակը պարպեցինք , մէջէն կարկանդակ մը ելաւ , կերածնուս պէս՝ ասանկ եղանք» , կ'ըսեն ու կը մեռնին : Կինը ըսելուն պէս՝ ձեռքերէն դիտուն զարնելով «Եւ ինչ , աս ինչ ձուն էր որ ես իմ գլխուս բերի» , կ'ըսէր ու կուլար կ'ողբար , վասն զի գիտէր որ պատճառը իր եփած կարկանդակն է : Տէվրիշը կուգայ երկրորդ օրը , կը հասկընայ եղածը , կը դառնայ կ'ըսէ կնիկանը . «Նա պա ես ամէն օր քեզի չէի ըսեր թէ ինչ որ ընես քեզ կ'ընես . նորէն կ'ըսեմ՝ քեզ կ'ընես» :

ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Նորար Գարդ :

ՆՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ըսելով հոս չենք իմանար եօթը մահուան մեղքերուն մէկը՝ որ ուղղակի Եստուծոյ դէմ է , այն մեղքն որ հրեշտակները սատանայ ըրաւ , ու մարդս սատանայի արբանեակ կ'ընէ . անիկայ ինքիւրեն յայտնի է ինչ գէշ ախտ ըլլալը : Եւ կ'իմանանք հոս այն անկարգ անձնասիրութիւնը որ ուրիշներէն աւելի իրաւունք մը իրեն կը սեփականէ , իբր թէ անոնցմէ վեր արարած մը ըլլար , ու իր պատիւը անկարգ կերպով կը փնտռէ : Եւ ախտս ատելի կ'ընէ զմարդ՝ ուրիշներուն անձնասիրութեանը դալելով . ծիծաղելի ալ կ'ընէ՝ ցուցնելով իր քիչ խելք ունենալը :

Եւ ինչպէս որ մէկ հպարտ մարդ մը , որ կատարելութենէ զուրկ ալ չըլլայ . անկէ ատելի ու ծիծաղելի ինչ կրնայ ըլլալ : Ինչ որ ընկերութեան մէջ մտնէ , եսով կը սկսի խօսքը՝ եսով կը լմնցընէ . ես աղէկը գիտեմ , իմ ըսածս է , ինծի

հարցուր, իս դեռ չես ճանաչեր, ինծմէ աղէկ չգիտնաս. վերջապէս եսին ամէն հոլովները սերտ կ'ըլլաս իր խօսքերէն: Ինչ կատարելութեան վրայ խօսք ըլլայ, զինքը օրինակ կը բերէ. ինչ պակասութեան վրայ խօսք ըլլայ, ինքը զինքը դուրս կը հանէ, փառք Եստուծոյ որ ես ատ պակասութիւնը չունիմ կ'ըսէ: Ուրիշ ախտերը սովորաբար ախտերու հետ կ'ընկերանան, հպարտութիւնը առաքինութեանց հետ ալ կ'ընկերանայ, ու անոնց շնորհքը կը տանի. լեցուն երես մը իր շնորհքը ունի, բայց ուռածը տգեղ է. հպարտութիւնը առաքինութիւններուն ուղեցքն է՝ որ կը տգեղացնէ զանոնք: Իսկ հպարտ մը թէ որ կատարելութիւն մըն ալ չունի, ուղեցուցած տիկ մը կը նմանի, որ օդը պարպելուդ պէս՝ կաշիի կտոր կը մնայ:

Իր ցեղին վրայ կը պարծի, որ առաքինութիւն մը չէ՝ այլ առաքինի ըլլալու պարտք. անանկ որ՝ եթէ ցեղին համեմատ առաքինութիւն չունենայ, իր ցեղին ազնուականութիւնը իր վրայ կը դադրի. բայց ինքը կը խնտայ հասարակ ցեղէ եղողներուն վրայ, որ շատ անգամ քան զինքը աւելի արժանաւորութիւն ունին: Իր հարատուութեանը վրայ կը հպարտանայ, որ մտաց կատարելութիւններուն ու առաքինութեանց հետ և ոչ կրնայ բաղդատուիլ. չգիտեր որ առաքինութիւն չունեցող հարուստը՝ ոսկի բեռնաւորած գրաստի մը հետ հաւասար է: Իր իշխանութեանը վրայ կը հպարտանայ, ամէն զուրցածը պատգամի տեղ կ'ուզէ որ առնես. պատճառը հարցընել չըլլար, պատճառը իմ հրամմելն է կ'ըսէ: Շնորհք մը ընելու համար հազար աղաչանք կ'ուզէ, թէ որ ոտքը չիյնաս՝ խնդիրդդ չեսեր. կարծես որ ականջը ոտքին վրայ է: Իշխանութեան հասնելուն պէս՝ վարի աստիճանի բարեկամները բարեւելը ամօթ կը սեպէ, չճանչնալ կը ցուցնէ զիրենք. բարձր տեղ մը ելլողի պէս՝ վարը կեցողները պզտիկ կ'երևնան աչքին. չմտածեր որ վարը կեցողներուն ալ ինքը պզտիկ կ'երևնայ: Ի՞նչու մը չհա-

նիր, թէ որ քիչ մըն ալ հաւնի՝ իր կարծեացը յարմար խօսելուն համար է. իր կարծիքը կը սեպէ կանոն ուրիշներուն խելքը չափելու. ո՞վ որ իր կարծեացը դէմ մտածէ կամ խօսի, որչափ ալ իրաւունք ունենայ՝ անխելք է իր առջին. վերջապէս իր խելքին միայն կը հաւնի, ու Եստուծոյ փառք կուտայ ան բանին համար՝ որ չունի: Յանկարծ մէկ ուրիշը իր չմտածածը զուրցէ, մտքէս անցաւ՝ բայց չզուրցցցի կ'ըսէ. միշտ անանկ կը հանդիպի որ խելացի խորհուրդները ու խօսքերը ուրիշը իր բերնէն կ'առնէ: Թէ որ գովելի բան մըն ալ տեսնէ, ես ալ կրնայի ընել՝ բայց չըրի կ'ըսէ. կամ թէ որ շատ խոնարհութիւն ընել ուզէ, ես ըլլայի՝ սայ ալ սանկ կ'ընէի կ'ըսէ: Իսկ իր ըրածին վրայ գովեստէն՝ ի զատ ուրիշ բան չուզեր լսել. պակասութիւն մը չես կրնար գտնել իր բաներուն մէջ. մտածածը, խօսածը, գրածը, բոլորն ալ ամենալիաւ կատար են. թէպէտ բերնով կ'ըսէ որ մարդկային բաները առանց պակասութեան չեն կրնար ըլլալ, բայց մտքէն իրենները կը բացառոցէ՝ դուրս կը հանէ:

Հպարտ մարդը չէմ գիտեր ինչ կերպ մըն ալ ունի՝ որ երեսէն ալ շարժունքէն ալ կը ճանաչուի. ընքովիները միշտ իրենց տեղէն վեր կը կենան, կարծես որ ուրիշի վրայ անուշ նայիլը՝ իրեն նուաստութիւն մը կը սեպէ: Վալելու ատեն անանկ ասդիս անդին նայուածք մը, անանկ ոտք առնել մը ունի, որ կարծես թէ պզտի լեռները ինքը ստեղծեր է: Իսկ թէ որ յանկարծ հպարտութեան վրայ խօսք մը բանաս առջին, քարոզ մը կուտայ հպարտներուն դէմ՝ որ կարծես թէ խոնարհութեան ետքի ծայրը հասեր է: Պատճառը ան է որ աղէկ կը ճանչնայ իր նմանը. չէ թէ իր արուեստէն ըլլալուն համար, հապա ինքն որ կ'ուզէ ամենէն վեր ըլլալ՝ տեսնելով որ ուրիշը իր տեղը կ'ուզէ առնել, դժարը կուգայ: Իսկ թանոցի մը մէջ անփնաս խենթերուն մէկը օր մը օտարական քալեցընելու ատեն՝ կը տանի

մէկ խենթի մը քով ալ, ու կ'ըսէ . Ես խեղճն ալ ուրիշ խենթութիւն չունի, մինակ միտքը դրեր է որ Հայրն երկնաւոր ինքն է . չիյտէ խենթը որ ես եմ : Հպարտ մարդը՝ որ զինքը ամենէն վեր կը դնէ, ասկէք քիչ պակաս ծիծաղելի կ'ընէ զինքը : Ինչ որ ամէն մարդ ատ իրաւունքը ունենար՝ զինքը ուրիշներէն վեր դնելու, ինչ հակասութիւն չէր հետեւէր : Եւ մէն մարդ կ'ուզէր իր խելքովը ուրիշները կառավարել, ու միաբանութիւն չէր մնար . ինչպէս շատ անգամ ազգի մը կամ ընկերութեան մը անմիաբանութիւնը ասկէ առաջ կուգայ :

*

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՊԻՊԵՐԱԴԵՐՆԵՐ :

Ընդ պատուարօք Հռովմայ նոյն ազատուն դաշտիկան քարանձաւք և գրմբէթարդ խորք անթիւ .
Յամն երկհազար հատին զայն ձեռք մահացուաց ,
Վէմն արաստոյս արւեալ Հռովմայ տաճարաց .
Յայն անդընդոց ել կանդնեցաւ Հռովմ ողջոյն
Հրաշակաւոյցն իւր կերտուածովք վեհագոյն .
Անդ և յապայս եկեղեցին քրիստոսեան
Նորածնելոց եգիտ որդւոցն ապաստան ,
Բրնաւորաց մինչ սուրբ և աչք ժանտաժուտ
Նոցին անմեղ արեանցն էին հետամուտ .
Մինչև յաղթող նա ի մուայլէն ել եկաց
Օրէնս մարդկան տալ խաչ ի դրօշ կայսերաց :

ՏԸԼԻՒ :

ԲԱՆԻ մը երևելի քաղաքներու տակ զերեզմաննոցներ կան, որոնց յունական ձայնով Լաբոպացիք քաղաքի մէջ կ'ըսեն, որ ըսել է տապանախորք կամ տապանաշարք, և մենք ասոնց Գեպիպոս Բանի ըսինք : Եւ յապիսի տեղուանք զըտնուեցան ինչուան նաև հարաւային Եւֆրատի մէջ, աւելի փերու աշխարհքին մէջ . Եւ զիպտոս ալ կան՝ բայց շատ նշանաւոր չեն, կամ թէ շատ քննուած չեն . Փարիզ քաղաքին տակն ու մօտերն ալ կան . երևելի է Եւֆրատի քաղաքին ալ, բայց մոնէրը դժուար է շատ ոսկորներով

խուրձ ըլլալուն՝ որ ժ.Ջ. դարուն մէջ եղած մահտարածամէն հոն լեցուեցան . Եւ նաև Եւֆրատի, Փարսի, Եւֆրատ, Եւֆրատ ուր աս տարիներս գտնուեցան, և այլն : Բայց թէ ծանօթութեամբ, թէ ընդարձակութեամբ և թէ յիշատակով ամենէն երևելի են Հռոմ քաղաքին գետնադամբանները, անանկ որ աս անունս միայն անոնց սեփական դարձեր է :

Եւ գետնափոր տեղուանքը մոնէր ու պտրտիլը դժար ըլլալուն՝ դեռ ամէն դիքալած չեն ու չգիտցուիր ընդարձակութեանը չափը . բայց ոմանք տասներեւթը մղոն կը կարծեն, և կ'ըսեն թէ Տիբերիս գետին տակէն ալ հաղորդած է Եւֆրատի քաղաքին գետնադամբաններուն հետ : Եւ գերեզմաննոցին շէնքին բուն պատճառն աս կ'երևնայ . Հռոմ քաղաքին տակը փոքրիկ ըստած աւազախառն հողն է, որ շէնքի շատ յարմար ըլլալով՝ Հռովմայեցիք դուրս կը կրէին . անկէք ան երկայն բարակ ձամբաները ձևացան, և զանազան կողմերէ բանալով՝ մէկ ստորերկրեայ լաբիրինթոս մը եղաւ, որուն մէջ իրաւունքն շատ մարդիկ կորան : Եւ ձամբաններուն լայնութիւնն է իրեք ոտքէն ինչուան հինգ ոտք . բարձրութիւնը կամ խորութիւնն ալ ութը ոտքէն ինչուան տասուերկուք . ձամբանները մէկ մէկէ զատողն ալ նոյն փուցցոլանան է՝ պատ ձևացած : Եւ այսերաց ատեն Հռովմայեցիք շատ աճեր էին . մտածեցին որ իրենց մեռելները քաղաքին տակը պարպած տեղուանքը թաղեն, և անանկ կ'ընէին . վրայէ վրայ երկու իրեք կարգ խորշեր փորած, և ութը տասը մեռել մէկ խցի պէս տեղ մը կը փակէին . երբոր մեծ մասը լեցուէր՝ ոսկորները՝ կը հանէին կը փտտեցընէին որ տեղ բացուի նոր հիւրերուն :

Եւ զի դարերուն հռովմայեցի քրիստոնեայքն ալ սկսան հոն թաղել իրենց մեռելները . քիչ ատենէն պէտք եղաւ որ իրենք ալ ողջ ողջ թաղուելու պէս հոն մոնեն . վասն զի իրենք շատցան, հալածանքներն ալ սաստկացան, Հռո-